

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och
transporträtt
Att: Mikael Hjort
103 33 Stockholm

KLYS om Tillgång till upphovsrättsligt skyddat material för personer med läsnedsättning (Ds 2017:52)

Presentation

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd - utgör en samlad röst för yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Vi företräder genom våra fjorton medlemsorganisationer cirka 30.000 upphovspersoner och utövande konstnärer, verksamma inom de konstnärliga och kreativa branscherna, däribland upphovspersoner på ord-området, som berörs av förslagen i rubricerade remiss.

KLYS har sedan bildandet 1959 varit remissinstans i upphovsrättsliga frågor som berör yrkesverksamma kulturskapare. Vi har ett upphovsrättsligt nätverk bestående av jurister från våra medlemsorganisationer samt från de upphovsrättsföreningar i Sverige som företräder kulturskapare, däribland ordorganisationerna Sveriges Författarförbund, Journalistförbundet, Läromedelsförfattarnas förbund och ALIS, som alla är remissinstanser till den aktuella promemorian.

KLYS har av någon anledning inte fått den aktuella utredningen på remiss, men vi vill ändå genom detta yttrande ge vårt stöd för de synpunkter som förs fram från yrkesverksamma upphovspersoner på ord-området och deras organisationer.

Promemorians förslag

I utredningen föreslås en ny inskränkning i upphovsrättslagen som innebär att personer med funktionsnedsättning ska få bättre och utökade möjligheter att få ta del av upphovsrättsligt skyddade verk. Förslaget har sin grund i ett EU-direktiv och en EU-förordning, som i sin tur är baserade på det sk Marrakechfördraget, som antogs av WIPO (FN:s immaterialrättsorgan) i juni 2013.

Allmänt om inskränkningar ur ett kulturskaparperspektiv

Eftersom upphovsrätten är en av de viktigaste inkomstkällorna för många yrkesverksamma kulturskapare, inte minst för författare och journalister, har inskränkningar i upphovsrätten stor betydelse för dessa yrkesgruppers villkor och bör användas restriktivt. Om de ändå anses nödvändiga av praktiska skäl bör lagstiftaren välja de minst ingripande åtgärderna. Inskränkningarna ska vara begränsade och tydligt preciserade. Av denna anledning är KLYS principiella inställning att inskränkningar bara ska införas om det finns ett legitimt samhällsligt intresse som motiverar dem. Lagstiftaren ska dessutom, om inskränkningarna ska införas, iaktta stor försiktighet och pröva dem mot det s k trestegstestet. Utnyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer ska enligt KLYS så långt det är möjligt istället grundas på avtal.

Synpunkter på promemorians förslag

KLYS tillstyrker departementspromemorians förslag och menar att syftet med förslaget är viktigt ur flera samhällsliga aspekter såsom demokrati, jämlikhet och fortbildning. Vi bedömer därför att det föreligger ett sådant legitimt samhällsligt intresse som motiverar inskränkningen. KLYS anser dock att det är viktigt med vissa förtydliganden i lagförslaget, att föreskrifter bör införas om ändamålsenlig rapportering och underrättelse av användningar i enlighet med den nya inskränkningen, samt att det finns behov av översyn av storleken på talboksersättningen.

Enligt KLYS bedömning har i promemorian lagts tonvikt på spridningen och överföringen i sig, *inte* på om den funktionshindrade fått behålla ett exemplar eller inte. En avtalspart ska dock inte kunna frånsäga sig ansvar om ersättning till upphovspersonen genom att hävda att den funktionshindrade aldrig får behålla ett exemplar, och att allt som överläts och överförs endast är för utlåning.

Lagstiftaren föreskriver också att det endast är i undantagsfall som ersättning inte ska betalas och att ersättningen till upphovspersonen ska bestämmas till ett skäligt belopp. KLYS vill här understryka de svårigheter som kan uppstå om inte kontroll- och sanktionsmöjligheter finns. Underrättelse- och rapporteringsskyldighet för den som utnyttjar verk är ett viktigt krav.

De föreslagna paragraferna 17 c § och 17 f § 4e st, 1 men. reglerar upphovspersonens rätt till ersättning *i vissa fall*. KLYS bedömer att formuleringen i den nuvarande lagtexten, men även i den föreslagna lagtexten, har medfört och kommer att fortsätta medföra svårigheter för upphovspersoner att träffa avtal på grund av skrivningen ... *får behålla ett exemplar av verket*, ... Förutsättningarna för att kunna bestämma ersättningen till ett skäligt belopp försämras då också avsevärt för upphovspersonen, vilket är grunden för ersättningen, se prop. 2004/05:110 s. 389.

Eftersom formuleringen ... *får behålla ett exemplar av verket*, ... försämrat rätten till ersättning för upphovs personer anser KLYS att den bör utgå ur lagtexten. Istället behöver det formuleras och tydliggöras i lagtexten om upphovs personens rätt till ersättning vid varje framställning, det vill säga för varje framställt exemplar som överförs eller sprids.

I övrigt hänvisar KLYS till sina medlemsorganisationer Författarförbundets, Läromedelsförfattarnas, Journalistförbundets samt till upphovsrättssällskapet ALIS egna remissyttranden över förslaget.

För KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetsledare

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Teaterförbundet för scen och film, Svenska Regissörsföreningen, Oberoende Filmares Förbund, Unionen, fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm, klys@klys.se, www.klys.se